

Czym jest Plan Odtworzenia Morswinów Bałtyckich ASCOBANS (Plan Jastarnia)?

Wprowadzenie

Morswiny, jako gatunek wciąż liczny, przynajmniej w porównaniu z wieloma innymi waleniami, doświadczyły znacznego spadku liczebności w pewnych obszarach swego zasięgu, włączając w to Morze Bałtyckie, gdzie spadek ten jest najbardziej wyraźny.

Drastyczne zmniejszenie ilości morswinów w Bałtyku spowodowały przeprowadzane tu w czasach historycznych ich komercyjne połowy, zamrażanie dużych obszarów morza podczas ciężkich zim, powodujące okresową katastrofalną śmiertelność zwierząt oraz degradacja ich siedlisk. Jednak niezależnie od tych czynników jest bardzo prawdopodobne, że duża rola w zmniejszeniu populacji morswinów, do znikomej części ich poprzedniej liczebności w tym regionie, odegrał przyłów - przypadkowa śmierć po zetknięciu ze sprzętem rybackim używanym do połowów - obecnie również przeciwdziałający odtworzeniu populacji. Potrzeba planu odtworzenia morswinów bałtyckich była dostrzegana od dawna - nie tylko przez ASCOBANS, ale także przez inne organizacje międzynarodowe (IWC, IUCN, HELCOM).

Plan Jastarnia to rezultat międzynarodowej współpracy pod auspicjami ASCOBANS. Drugie Spotkanie Stron ASCOBANS, jakie odbyło się w listopadzie 1997 r. w Bonn (Niemcy), przyjęło Rezolucję o Przypadkowym Połowie Małych Waleni i zaprosiło Strony i Państwa Strefy do opracowania planu odtworzenia morswinów w Morzu Bałtyckim. Plan stanowi związanie serii inicjatyw naukowych i spotkań przeprowadzonych od tego czasu. Praca przygotowawcza obejmowała m.in. obrady Bałtyckiej Grupy Dyskusyjnej ASCOBANS (ABDG) i warsztaty dotyczące planu odtworzenia, które odbyły się w Polsce, w Jastarni, w dniach 9-11 stycznia 2002 r. Mimo że ABDG jest niewielka grupa, skupiająca wyłącznie naukowców, to w warsztatach w Jastarni uczestniczyło 40 osób, reprezentujących rybaków, grupy zajmujące się ochroną środowiska, odpowiednie ministerstwa, konwencje międzynarodowe oraz prywatne i publiczne instytucje z sześciu bałtyckich Państw Zasięgu. Było to zgodne z

polityką ASCOBANS, zmierzającą do osiągnięcia maksymalnego zaangażowania w sprawę regionalnych ekspertów i udziałowców.

Cele planu

Tymczasowy cel ASCOBANS to odtworzenie populacji morswinów bałtyckich do poziomu przynajmniej 80% pojemności środowiskowej. Analizy wykazały, że cel ten można osiągnąć jedynie w przypadku zmniejszenia przyłowu w tej części Bałtyku do co najwyżej dwóch morswinów na rok (w porównaniu do szacowanego obecnie minimalnego przyłowu, wynoszącego 7 morswinów rocznie).

W związku z tym, cele planu odtworzenia są następujące:

1. podjąć kroki zapobiegawcze, zmierzające do natychmiastowego zmniejszenia przyłowu do co najwyżej dwóch morswinów rocznie w tej części Bałtyku, w której oszacowano liczebność populacji morswinów w 1995 r.;
2. możliwie najszybciej poprawić stan wiedzy w kluczowych dla sprawy dziedzinach;
3. ściślej określić (pod względem ilościowym) cele odtwarzania, w miarę przybywania informacji na temat statusu populacji, przyłowu i innych zagrożeń.

Zarówno członkowie bałtyckiej grupy dyskusyjnej ASCOBANS, jak i uczestnicy warsztatów w Jastarni podkreślili, że redukcja przyłowu jest działaniem o najwyższym priorytecie dla odtworzenia bałtyckich morswinów, przy czym środki prowadzące do tego celu należy podjąć natychmiast. Tak czy inaczej doświadczenie wskazuje, że strategie redukujące przyłów nie powinny opierać się na pojedynczych próbach, zmierzających do złagodzenia sytuacji, lecz muszą obejmować różne działania, co da o wiele pewniejsze wyniki.

Osiągnięcie celów planu

Przy formułowaniu zaleceń, dotyczących ograniczenia przyłowu morswinów bałtyckich, główna sprawa wydaje się być to, by rybacy i ich przedstawiciele byli mocno zaangażowani w proces wdrażania planu.

W celu osiągnięcia ograniczenia przyłowu do wyżej wymienionego poziomu Plan Jastarnia zaleca podjęcie poniższych działań:

1. Ograniczenie intensywności polowu na niektórych łowiskach

Najbardziej skutecznym sposobem ograniczenia przyłowu jest zmniejszenie lub wyeliminowanie połowów z wykorzystaniem narzędzi, o których wiadomo, że powodują wysoki poziom przyłowu morswinów. W związku z tym Plan Jastarnia zaleca, aby bałtyckie Państwa Strefy podjęły działania ograniczające nakład połowowy w Bałtyku w rybolóstwie używającym stawnych i dryfujących sieci skrzelowych. Nakład połowowy rozumiany jest przy tym zarówno jako ilość wystawianych sieci, jak i czas ich przebywania w wodzie.

Ponieważ zagubiony ("widmowy") sprzęt połowowy stanowi część efektywnego rybolóstwa w Bałtyku, to usunięcie "sieci-widm" powinno spowodować zmniejszenie nakładu połowowego (i w konsekwencji zmniejszenie potencjalnego przyłowu morswinów), bez jednoczesnego obniżenia wydajności połowów.

2. Odejście od metod polowu ryb z użyciem sprzętu, o którym wiadomo, że powoduje przyłów morswinów (tj. stawnych i dryfujących sieci skrzelowych) i wdrażanie alternatywnych metod z użyciem sprzętu mniej szkodliwego

Zamiana sprzętu połowowego na mniej szkodliwy dla morswinów jest jednym ze sposobów utrzymania rybolóstwa przy jednoczesnym zmniejszeniu przyłowu. Plan zaleca, aby rozpocząć bezzwłoczne sprawdzanie stosownego sprzętu (pulapek, sznurów), prowadzące do zastąpienia wontonów w rybolóstwie dorszowym, zwłaszcza w regionach, gdzie często występują morswiny lub spodziewane jest ich pojawianie się. Opracowanie i wprowadzenie zastępczych narzędzi połowu w bałtyckich połowach dorsza powinno zostać podjęte jako działanie o wysokim priorytecie. Prace nad rozwojem sprzętu zastępczego trzeba koordynować w obrębie Państw Strefy, a ich wdrożenie należy rozpocząć natychmiast po wykazaniu ich opłacalności.

Zamiana skrzelowych sieci stawnych na narzędzia stwarzające mniejsze ryzyko byłaby na pewno korzystna dla morswinów, dlatego zalecane jest rozważenie zamiany tych narzędzi w rejonach, gdzie przyłów morswinów występuje lub jest prawdopodobny. Plan Jastarnia kładzie nacisk na to, aby każda taka zamiana została rozważona wspólnie z kompetentnymi władzami zarządzającymi rybolóstwem. Jakakolwiek zmiana w rybackim sprzęcie połowowym sprzyjająca morswinom musi być też rozpatrzona pod kątem możliwego niekorzystnego wpływu na polowane ryby lub inne organizmy.

3. Opracowanie standaryzowanych danych dla nakładu połowowego

Chociaż każde zmniejszenie nakładu połowowego (dot. stawnych i dryfujących sieci skrzelowych) w rejonach, w których przebywają morswiny, będzie miało pewien pozytywny wpływ na redukcję przyłowu, to w pierwszym rzędzie zarówno redukcja nakładu, jak i inne metody zmniejszenia

przyłowu, powinny być wprowadzone na obszarach "wysokiego ryzyka".

Identyfikacja takich obszarów opiera się, przynajmniej częściowo, na wiedzy, gdzie, kiedy i w jakim stopniu wykonywane jest rybolóstwo. W związku z tym, zgodnie z jednym z zaleceń planu, ASCOBANS powinien zlecić lub przekonać innych do zlecenia badań umownych, dotyczących gromadzenia i opracowywania danych na temat nakładu połowowego w Bałtyku.

Należy podkreślić, że ani takie badania, ani ewentualne dalsze badania uzupełniające nie powinny opóźniać wdrażania innych zaleceń planu odtworzenia. Zwłaszcza streszczenie tych badań, zawierające dane kiedy i gdzie przyłowu morswinów w Bałtyku zostały udokumentowane, powinno być przygotowane natychmiast po ich zakończeniu i udostępnione przez ASCOBANS.

4. Tymczasowe wprowadzenie programu z zastosowaniem „pingerów” („odstraszaczy” akustycznych)

Ze względu na to, że może nastąpić kilkuletnie opóźnienie, związane z koniecznymi ograniczeniami w intensywności połowów i zamiana obecnie stosowanych narzędzi połowu na sprzęt mniejszego ryzyka, zaleca się tymczasowe (przez 2-3 lata), obowiązkowe używanie pingerów, czyli nadajników odstraszcających morswiny, na konkretnych łowiskach i obszarach wysokiego ryzyka.

Działania natychmiastowe i kontynuowane

Jest bardzo ważne, aby zalecenia planu odtworzenia populacji morswinów bałtyckich zostały zastosowane jak najszybciej. Zakłada się też oficjalny proces ponownej oceny i rewizji planu przynajmniej co 5 lat, pierwszy raz po trzech latach od wprowadzenia nadajników odstraszcających. Sugeruje się również, aby bałtyckie Państwa Strefy (zarówno Strony ASCOBANS, jak i inne) dostarczały do ASCOBANS uaktualnione informacje o corocznych postępach we wdrażaniu planu.

Współpraca ASCOBANS z innymi regionalnymi i międzynarodowymi organizacjami

Chociaż ASCOBANS jest jedyną międzynarodową organizacją z wyraźnym mandatem do poprawy statusu morswinów w Bałtyku, to również kilka innych regionalnych i międzynarodowych organizacji ma ważną rolę do odegrania, zwłaszcza w zakresie poprawienia jakości bałtyckiego środowiska morskiego i kierowania rybolóstwem na Bałtyku. Plan Jastarnia podkreśla potrzebę konsultacji i bliskiej współpracy między ASCOBANS i tymi organizacjami. Chodzi zwłaszcza o IBSFC, która jest kompetentną międzynarodową organizacją zarządzającą łowiskami w tym rejonie, a także o HELCOM.

Dodatkowe informacje dostępne są pod adresem:

**ASCOBANS Secretariat
Martin-Luther-King-Str. 8
53175 Bonn, Germany**

**Tel. +49 228 815 2416 Fax +49 228 815 2440
ascobans@ascobans.org / www.ascobans.org**

